

EMOČNÍ KLIMA VOLNOČASOVÉHO TANEČNÍHO SOUBORU

Helena Pilušová

Abstrakt: V tanečních folklorních souborech se schází mladí lidé, jejichž společným cílem není pouze udržování lidových tradic a prezentace tanečního, pěveckého a hudebního materiálu v jevištní podobě. Velmi důležitým faktorem je také emoční klima provázející pravidelnou činnost souboru, jeho vliv na kvalitu výukového procesu, finálního jevištního produktu a úroveň vzájemných vztahů. Jakou roli hraje emoční klima takovýchto sociálních skupin na utváření osobnosti jednotlivých členů?

Klíčová slova: volný čas, taneční soubor, emoční klima

Abstract: *The dance folk ensembles to meet young people whose common goal is not only the maintenance of folk traditions and the presentation of dance, singing and musical material in the stage version. Very important factor is the emotional climate surrounding file periodic activity, its effect on the quality of the learning process, the final stage of the product and the level of mutual relations. What is the role of emotional climate of such social groups in shaping the personalities of individual members?*

Key words: *freetime, dance folk ensembles, emotional climate*

1 Úvod

Emoce hrají v životě člověka důležitou roli, zvláště v těch situacích, vazbách a vztazích, do nichž člověk přímo vstupuje a které jsou pro něj zásadní a důležité. Jako mimořádně významné se pak jeví emoce spojené s činností v nejrůznějších volnočasových útvarech, do kterých jedinec dochází zcela dobrovolně, na jejichž činnosti se aktivně podílí a o jehož společně vytyčené cíle usiluje. Ve svém příspěvku se zabývám specifickými volnočasovými útvary- tanečními folklorními soubory a jejich emočním klimatem. Předmětem výzkumného záměru je prozkoumat, jaké emoční klima provází činnost v takovýchto typech sociálních skupin, jaký význam mu členové přikládají a jak toto emoční klima ovlivňuje finální produkt společné činnosti. Jak uvádí Řehulka: „*Emotivita se v aktivitách volného času projevuje především v dynamických charakteristikách jednotlivých činností. Z pohledu psychohygieny by v aktivitách volného času měly převažovat jednoznačně kladné emoce. (Řehulka in Spousta, 1996, s. 13) "Volnočasové aktivity by měly tedy u člověka podporovat emocionální stabilitu a přispívat k osobnostní vyzrálosti a integritě. (srov. tamtéž).* Emoční stránka činnosti ve volnočasových sociálních skupinách má svou nezastupitelnou roli rovněž ve formování osobnosti každého jedince. „*Citový rozvoj jedince je předpokladem jeho rozvoje mravního a*

obojí pak významně ovlivňuje harmonické vyžívání jedince."(Řehořková in Spousta, 1996, s. 13)

2 Volný čas

Volný čas je charakterizován jako doba, se kterou „člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů." (Průcha, 1995, s. 255). Volný čas se stává zvláště v poslední době, jednou z nejvýznamnějších hodnot v životě člověka. Můžeme hovořit o jeho funkci rekreační, relaxační, neméně důležitou se jeví i nazírání na volný čas jako na dobu, kterou lze využít pro další sebevzdělávání či seberealizaci. Němec zdůrazňuje nejen důležitost výchovy ve volném čase, ale také výchovu k volnému času (srov. 2008, s. 33). Další z autorů k vymezení pojmu volný čas uvádí, že je hodnotou pouze tehdy, je-li využíván smysluplně a ku prospěchu člověka, k rozvoji jeho osobních kvalit (srov. Řehořková in Spousta, 1996, s. 12). Stejná autorka též zmiňuje i význam kulturního trávení volného času, což se zcela přímo dotýká i problematiky tanečních souborů. Jejich náplň je totiž již v samotné podstatě své činnosti směřována právě ke kulturnosti a s tím spojené kultivaci osobnosti jedince." *Jedinec má k dispozici určité vzorce chování, které představují kulturní základ jeho života a vztahují se k hodnotě života samotného."* (Řehořková in Spousta, 1996, s. 12).

3 Sociální skupiny

Život člověka neprobíhá izolovaně, člověk je naopak v běžném životě součástí nejrůznějších sociálních skupin a přebírá nejrůznější sociální role. Toto vše ovlivňuje jeho sociální vztahy a vazby a zásadním způsobem i rozhodování každého jedince. Jako sociální skupina se „označuje určitý počet lidí, kteří mají něco společného, seskupení lidí, které na první pohled něco spojuje." (Lovaš in Výrost, Slaměník, 2008, s. 321). Skupiny lze charakterizovat dle nejrůznějších kritérií, mezi které patří také skupinová struktura a kompozice skupiny, její velikost, dynamika, cíle, normy či systém sociálních rolí. Skupina má také své nezastupitelné místo v úloze socializace jedince a jeho postupného vrůstání do společnosti. Proces socializace lze také vnímat na bázi tří psychických procesů: hodnocení, tvorby závazků a změny rolí (srov. Lovaš in Výrost, Slaměník, 2008, s. 328). Jak k problematice soužití ve skupině uvádí další z autorů: „V každé z takových organizací jsou stanoveny pozice členů v hierarchii formálních vztahů, jsou vymezena pravidla kooperace a způsoby vzájemné komunikace." (Rymeš in Výrost, Slaměník, 1998, s. 27). Za zcela zásadní lze dále také považovat postavení vedoucích, kteří by ze své pozice měli jakýmsi způsobem udávat či stanovovat zásady pro efektivní fungování organizace. Dané zásady lze vnímat především z hlediska postavení vedoucích, určení jejich autority a zodpovědnosti, dále dle zásad pro vnitřní kooperaci a komunikaci, dle způsobů a rozsahu kontroly stanovených a vytyčených cílů (srov. tamtéž, s. 30-31). Důležitou podmínkou dobrého a efektivního fungování jakékoli sociální skupiny či

organizace je také aktérova znalost cílů a záměrů dané skupiny, jeho důvěra v organizační cíle a vztah k vytyčeným cílům. Od toho se následně odvíjí také aktérovo jednání a jeho identifikace s vytyčenými cíli (srov. Novotná, 2008, s. 62-63).

4 Taneční soubor

Volnočasový taneční soubor lze charakterizovat jako specifickou sociální skupinu, jejíž členové se této činnosti věnují nad rámec svých pracovních povinností. Její počet většinou nepřesahuje počet 35 členů, všichni se vzájemně znají a vstupují do vzájemných interakcí. Základním cílem těchto specifických skupin je udržování lidových tanců, tradic a hudby a jejich prezentace v jevištní formě. Za tímto účelem se také členové scházejí na pravidelných nácvicích, které probíhají 2x-3x týdně v rozsahu 2- 2,5 hodin a které kladou značné nároky jak na psychickou koncentraci, tak na vysokou fyzickou kondici. Tyto typy sociálních skupin fungují, podobně jako podobná například i sportovní uskupení, na bázi hodnotové platformy osobnostní participace, díky níž se pak utváří významné a nezastupitelné individuální charakterové vlastnosti jedince jako je sebeovládání, duch týmové spolupráce, schopnost vcítění se a ochota tvrdě pracovat. (srov. Sekot, 2008, s. 31). Daná skupina je velmi různorodá z hlediska sociálního či věkového složení. Setkávají se zde jak pracující, tak studující, jak dospívající, tak dospělí. Existuje zde jakási vnitřní hierarchie vztahů a vzájemných vazeb, nezanedbatelné není ani působení vzorů a autorit.

5 Emoční klima

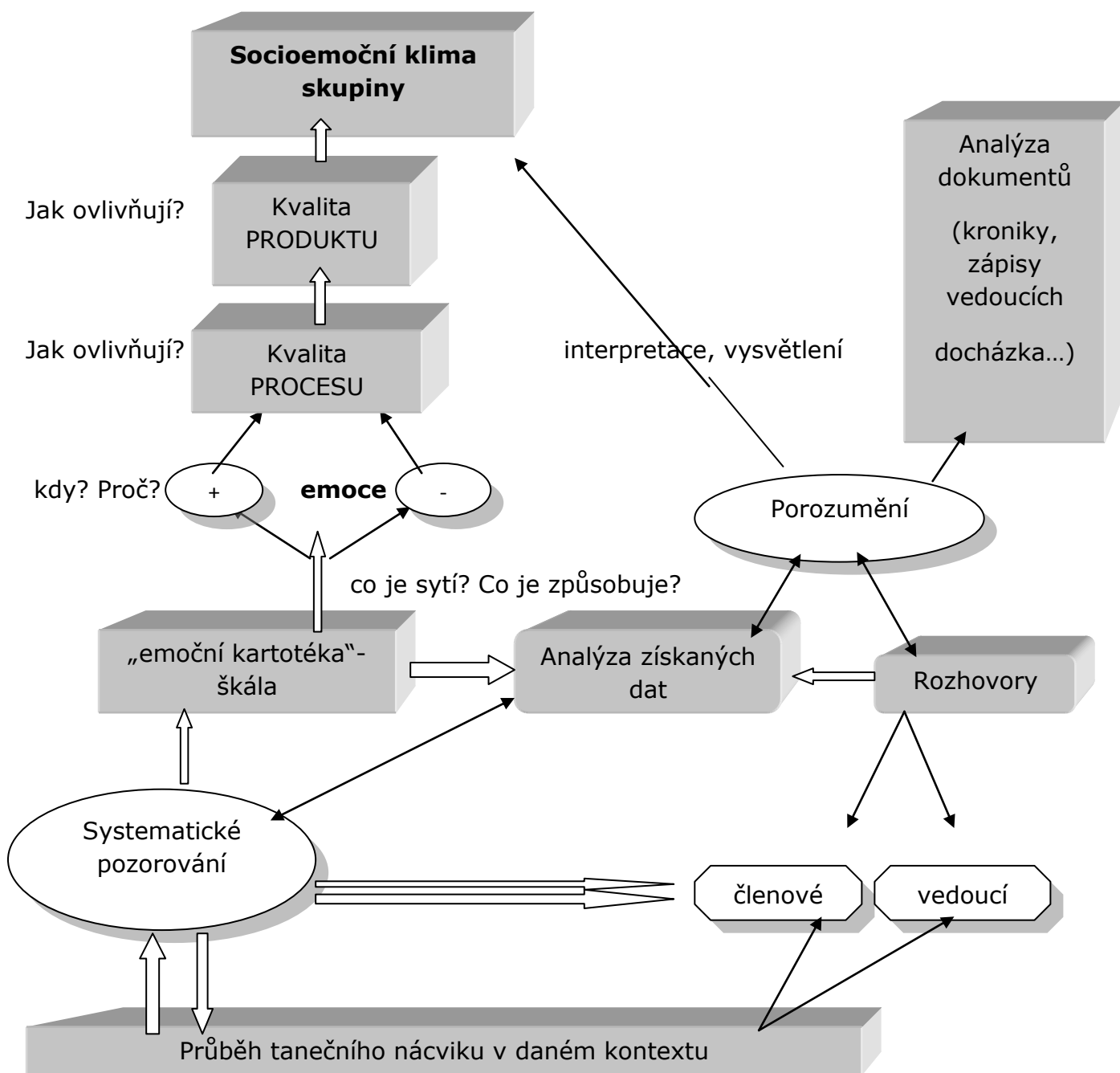
Emoce hrají v lidském životě velmi důležitou roli, která je zvláště v kolektivech, kterým se ve svém příspěvku věnuji, zcela nezastupitelná. Emoce a emoční stavy jsou naprostým hybným fenoménem, určujícím faktorem celého fungování dané sociální skupiny. Nakonečný charakterizuje emoce *jako komplexní citový stav organismu, vztahující se k nějakému objektu nebo vnější situaci* (srov. Nakonečný, 2000, s. 8). Emoce lze považovat za regulátor lidské činnosti, napomáhají orientaci v životním prostředí a v životních situacích. Emoce lze chápat vlastně jako popudy k určitému jednání, které se dále formují našimi životními zkušenostmi a kulturou (srov. Goleman, 1995, s. 19). Jak dále uvádí tentýž autor, emoce jsou taktéž v naprosté většině velmi důležité a nezbytné pro racionální rozhodování, protože obracejí naši pozornost správným směrem - tam, kde můžeme nejlépe využít naši logiku. Citové zkušenosti, které člověk během života nasbíral, vysílají pokyny pro usměrňování našeho rozhodování (srov. tamtéž, s. 37). Vzhledem k tomu, že souborová činnost se odehrává v neustálé interakci mezi jednotlivými členy dané sociální skupiny, je schopnost rozhodování jedním z podstatných mechanismů fungování celého tělesa. Nejen tato schopnost, ale i sebeovládání, vytrvalost, schopnost vyvinout úsilí a sám sebe motivovat - tento soubor schopností nazývá Goleman souhrnným pojmem

„emoční inteligence“. Ta, mimo výše zmíněné, zahrnuje i schopnost chápat a vidět emoce druhých lidí. Pochopení pro potřeby druhého jsou v souborovém soužití také jedním z nejdůležitějších prvků.

6 Výzkumný záměr

Graf č. 1 představuje výzkumný záměr, který by měl posloužit k rozkrytí socio-emočního klimatu daného tanečního souboru. Základní platformu tvoří průběh tanečního nácviku, který probíhá nejčastěji dvakrát týdně za pevně stanovených podmínek a pravidel. Jeho základními účastníky jsou jak členové dané sociální skupiny, tak její vedoucí, který je za chod, průběh a výsledky daného nácviku zodpovědný a měl by tedy disponovat základními kompetencemi vyplývajícími z této funkce. V rámci zvoleného výzkumného záměru, byl realizován předvýzkum k dané problematice, v rámci něhož došlo k pravidelnému systematickému pozorování, které bylo doplněno tzv. „emoční škálou“. Získaná data budou podrobena analýze a doplněna rozhovory se členy dané skupiny. Společným cílem této fáze předvýzkumu je zjistit, jaké emoce provázejí průběh nácviku, co je sytí, co je způsobuje? Kdy jsou emoce kladné a kdy záporné a jaká jsou pro daná zjištění vysvětlení? Tato zjištění by v další fázi měla posloužit jako zdroj informací vedoucích k porozumění a interpretaci, jak emoce ovlivňují kvalitu procesu (kde všude hrají emoce svou roli? interakce vedoucí - členové, proces učení, vztah skupina - rodina, vztah vedoucí - kolegové ve vedení souboru, vedoucí - emoce, člen - jeho emoce, vztah člen - skupina), (srov. Wittenberg, Williams, Osborne, 1997). V závislosti na emocích provázejících proces a průběh nácviku se odvíjí i kvalita samotného produktu - kterým je prezentace daného tanečního materiálu v jevištní podobě. Ten je jedním z hlavních cílů činnosti tanečního souboru. Naší výzkumnou otázkou tedy je, zda mezi kvalitou procesu a kvalitou produktu existuje nějaký vztah? Zda spolu vstupují do vzájemných korelací? Zda existuje nějaká závislost mezi emocemi provázejícími proces nácviku a emocemi ovlivňujícími kvalitu produktu.

Graf č. 1 Nástin výzkumného designu

7 Emoční škála

V rámci předvýzkumu byla sestavena tzv. Emoční škála, kterou jsme vytvořili na základě podnětů a výzkumů německého autora Huberta Hoffmanna. Cílem této části předvýzkumu bylo jednak vyzkoušet výzkumný nástroj a jeho použití v praxi. Jednak zjistit, jaké emoce a emoční stavy provázejí proces a průběh tanečního nácviku. Cílem další části bude zjištění, jaké emoce provázejí výsledný produkt - což je v našem případě konečná prezentace dosažených tanečních schopností a výkonů na jevišti při veřejném vystoupení před publikem. Základní

výzkumnou otázkou v této fázi předvýzkumu tedy je zjistit, zda mezi emočním klimatem provázející **proces** nácviku a emočním klimatem provázejícím **produkt** nácviku existuje nějaká korelace, proměnnými jsou v tomto případě emoce. Emoční škála jako nástroj pro měření emocí, byla distribuována v jednom vybraném tanečním souboru. Počet členů této skupiny je 20, z toho 15 tanečnicků a 5 muzikantů. Emoční škála (obrázek č. 1) byla distribuována vždy po každém tanečním nácviku všem členům taneční skupiny. Ti měli do připravené tabulky zaznamenat své emoce, které v průběhu daného nácviku prožívali. Každý nácvik byl dále doprovázen přímým pozorováním a veškeré poznatky byly zaznamenávány. Do dolní linky mohli členové přepisovat své vlastní prožitky, čímž se na další nácvik obsah tabulky různě měnil.

Obrázek č. 1. Emoční škála použitá pro předvýzkum

Emoční škála

Emoce	Určitě ne	Spíše ne	Spíše ano	určitě ano	Nedokážu posoudit
radost					
zloba					
nuda					
obava					
naděje					
očekávání					
beznaděj					
uvolnění					
nenávisť					
zklamání					
Stud/vina					
vděčnost					
empatie					
Zlost/naštvaní					
obdiv					
Pohrdání/potupa					
Sympatie/láska					
Zášť/hněv					
zájem					
hrdost					
.....					

Tato emoční škála byla distribuována celkem 7krát a po dobu 3 měsíců a po vyhodnocení vykazovala například tyto následující výsledky:

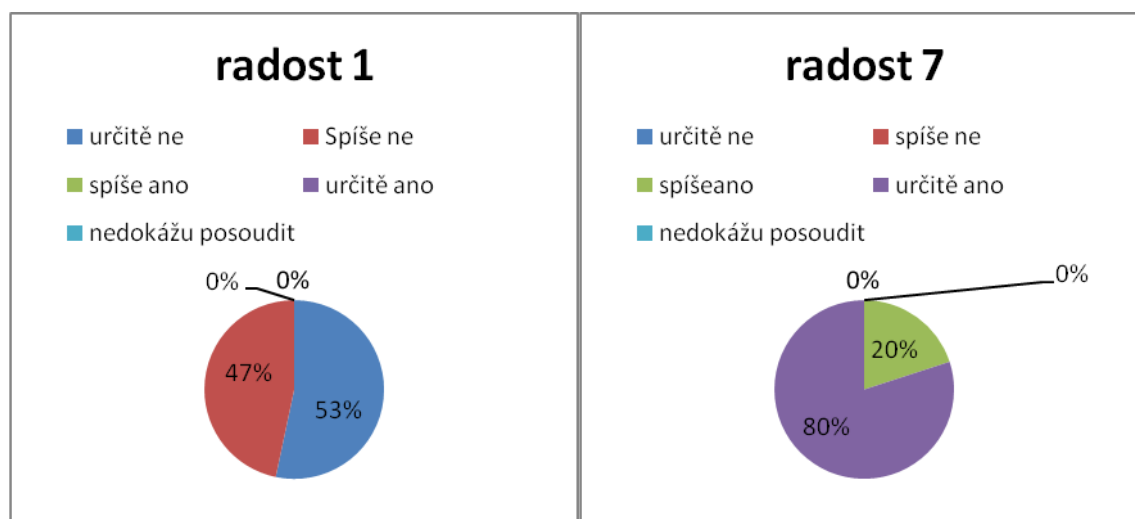
1. /Převaha pozitivních emocí nad negativními. V průběhu měření převažovaly u 13 z 15 respondentů pozitivní emoce (*radost, naděje, očekávání, uvolnění, obdiv, sympatie, láska, zájem, hrdost, nadšení*).

2. /Vývoj emocí u některých respondentů od mírně záporných ke kladným. Například *Obavu* prožívalo při 1. měření 5 respondentů, při posledním žádný. *Zlobu* při 1. měření nepocítovalo 54 % dotázaných, při posledním měření 93 %.

3. /Postupné vymizení některých negativních emocí. Tabulka ukazuje výsledky měření v kategoriích: „určitě ano/určitě ne“

emoce	1. měření	poslední měření
<i>nenávisť</i>	2/13	0/15
<i>pohrdání</i>	4/11	0/15
<i>hněv</i>	5/10	0/15
<i>beznaděj</i>	3/12	0/15

4. / Ovlivňování vnitřních prožitků respondentů a jejich postupný vývoj. Grafy znázorňují pocit radosti při 1. a při posledním měření. Mezitím co v počátku 53 % respondentů určitě neprožívalo pocit radosti, po uplynutí 3 měsíců soustavné činnosti směřující ke společně vytyčenému cíli, se počet probandů, kteří určitě prožívali radosti, zvýšil na 80 %.

8 Závěr

Na základě získaných dat lze usuzovat (v tomto příspěvku jsou prezentována jen některá vybraná), že taneční soubory vykazují převážně pozitivní emoční klima a působí tak poměrně zásadně na rozvoj osobnosti každého participujícího člena dané skupiny. Tato skutečnost se jeví jako zcela zásadní pro rozvoji morálního a hodnotového žebříčku mladých lidí, kteří díky sounáležitosti k dané sociální skupině a pod působením nejrozličnějších vlivů působících na emoční klima této skupiny, získávají možnost pro hlubší sebeuvědomování, zodpovědnost a kladný přístup

k životu. Tato činnost má své nezastupitelné místo také jako ventil tlumící nejrůznější druhy napětí sociálně přijatelnou formou a napomáhá budování dobrých mezilidských vztahů. „*Jedinec se podílí na činnosti organizace rád, pokud v ní má dobré mezilidské vztahy.*“ (Novotná, 2008, s. 62). Socializační působení tanečního souboru na jedince lze považovat za komplexní proces ve smyslu začleňování jedince do společnosti a jeho entkulturatione. V těchto souvislostech se emoční klima jeví jako jeden z podstatných prvků fungování daných sociálních skupin, kterému i sami členové tanečních souborů přiřkládají důležitý význam.

9 Použité zdroje

- GOLEMAN, D. *Emoční inteligence*. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5
- HOFMANN, H. *Emotionen in Lern- und Leistungssituationen*. Regensburg: Universität Regensburg, 1997.
- NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0763-6
- NĚMEC, J. *Reflexe oboru sociální pedagogika*. In KLAPKO, D.(ed.). *Symposium sociální pedagogiky na PdF MU*. Brno: MU, 2008. ISBN 978-80-210-4676-4
- NOVOTNÁ, E. *Sociologie organizace*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2428-7
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2562-8
- SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: MU, 1996. ISBN 80-210-1274-9
- SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: MU, 1996. ISBN 80-210-1275-7
- VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-1428-8
- VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6
- WITTENBERG, I.S., WILLIAMS, G.H., OSBORNE, E. *Die Pädagogik der Gefühle. Emotionale Erfahrungen beim Lernen und Lehren*. Wien: WUV-Universitätsverlag, 1997. ISBN 3-85114-303-5

Kontakt

Mgr. Helena Pílušová
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra sociální pedagogiky
Poříčí 30, Brno
E-mail: helena.pilusova@post.cz